

Kurk
Lietuvai

EIMIN

Pakartotinis IRT naudojimas viešajame sektoriuje:

Gerųjų praktikų apžvalga

Projekto vadovė: Rūta Kukulskytė

Projekto savininkė: Grėtė Lelė

2024 05 21

Gerųjų praktikų apžvalgos struktūra

Gerosios praktikos apima tris skirtingus IRT įrangos naudojimo etapus, apimančius visą įrangos gyvavimo ciklą - nuo planavimo ir įsigijimo, iki nurašymo ir perdavimo pakartotiniam naudojimui. Šioje apžvalgoje gerosios praktikos skirstomos į tris skyrius:

1. Tvarios informacinių ir ryšio technologijų (IRT) strategija
2. Viešieji pirkimai
3. Nebereikalinga IRT įranga

1. Tvarios informacinių ir ryšio technologijų (IRT) strategijos

Capgemini tyrimų instituto apklausos duomenimis tarptautiniu mastu 10 proc. viešojo sektoriaus institucijų turi tvarios IT strategiją su aiškiai apibrėžtais tikslais ir terminais.

Šiame skyriuje pateikiamos gerosios praktikos, kuomet viešasis sektorius nustato tvarios ir atsakingos IRT įrangos pirkimo ir naudojimo strategiją.

Jungtinė Karalystė - Ekologiškesnė vyriausybė: tvarios IRT ir skaitmeninių paslaugų strategija

- 2020-2025 JK ekologiškesnės vyriausybės strategijoje, nustatyta, kaip vyriausybė gali teikti tvarias IRT ir skaitmenines paslaugas savo klientams.
- Vienas iš strategijos tikslų – kasmetinis atnaujintos įrangos įsigijimas per viešuosius pirkimus.
- [JK tvarios IT strategija 2020-2025](#)

Švedija, Geteborgas

- Geteborgo miestas numatė 2021-2030 m. aplinkos ir klimato programą.
- Šia programa veikia kaip miesto strateginio ilgalaikio darbo aplinkos srityje gairės ir bendra platforma.
- Geteborgo miestas siekia iki 2030 m. tapti klimatui neutraliu miestu. Viena iš priemonių pasiekti tikslui - atnaujintos elektronikos viešieji pirkimai.
- [In English - Miljö och klimat Göteborg 2030 - Göteborgs Stad \(goteborg.se\)](#)

2. Viešieji pirkimai

Žiediniai viešieji pirkimai yra svarbus įrankis, kuriuo vietos ir regionų valdžios institucijos gali pasinaudoti, siekdamos paspartinti perėjimą prie žiedinės ekonomikos.

JTO viešųjų pirkimų rekomendacijos

2023 m. JTO tarptautinė telekomunikacijų sąjunga išleido IRT viešųjų pirkimų rekomendacijas. Jose išskiriami šie būdai, užtikrinantys žiediškumą:

- Pirkti atnaujintą įrangą;
- Pirkti paslaugą: t.y. nuomotis įrangą, kartu su išorine technine priežiūra ir palaikymu;
- Pirkti mažiau (jei tai įmanoma, įsivertinus realius poreikius).

[Daugiau informacijos čia](#)

- 2024 m. Kupiškio rajono savivaldybės priešgaisrinė tarnyba įsigijo 6 atnaujintus kompiuterius.
- Pagrindinė motyvacija – prieinama kaina bei tvarumas.
- Nauda – sutaupytos lėšos, už trečdaliu žemesnę kainą gauti verslo klasės kompiuterių modeliai.
- Bendruomenė mano, jog ministerijų ir vyriausybės atnaujintos įrangos pirkimas, motyvuotų ir kitas įstaigas rinktis šį žiedinį modelį.

- Nuo 2021 m. mažiausiai 20 proc. viešojo sektoriaus įsigijamos IRT turi būti pakartotinai naudota arba atnaujinta.
- [Dekretas Nr. 2021-254 dėl valdžios institucijų pareigos pirkti viešuosius pirkimus prekių, pagamintų pakartotinai naudojant arba į kurių sudėtį įeina perdirbtos](#)

Norvegija, Sør-Varanger

- Sør-Varanger miestas (10 000 gyv.) 2002 m. nusprendė įsigyti aukštos klasės atnaujintus kompiuterius savivaldybės tarybai ir mokykloms. Motyvacija – itin ribotas biudžetas IRT įrangai.
- 2017 m. savivaldybės finansinė pertvarka, kuria įpareigojama, jei įmanoma, pirkti atnaujintą įrangą.
- Dabar ši savivaldybė perka 90 proc. atnaujintos IRT įrangos ir sutaupo apie 58 000 eurų per metus (30 proc. pigiau), 33 tonas CO₂ (75 proc. mažiau).
- Ši geroji praktika buvo įtraukta į Norvegijos tvariųjų viešųjų pirkimų 2021-2030 m. veiksmų planą.
- [Plačiau skaityti čia](#)

Švedija, pakartotinis IRT naudojimas viešuosiuose pirkimuose

- Malmė 2022 m. paskelbė naują bendrąjį susitarimą dėl IRT įrangos tiekimo. Į tą susitarimą įtrauktas įrangos gražinimas rangovui, kad ją būtų galima (idealiu atveju) pakartotinai panaudoti, o jei tai neįmanoma, kad įvairios medžiagos būtų perdirbtos.
- [Viešasis Malmės pirkimas](#)
- Švedijos vyriausybė paskyrė žiedinės ekonomikos skyrių, kurio vienas iš pagrindinių tikslų yra viešuosiuose pirkimuose skatinti pakartotinį produktų naudojimą ir gyvavimo ciklo pratęsimą.
- [Plačiau skaityti čia](#)

Ispanija, Barselona

- 2018 m. „Barcelona Activa“ su fondu „Real Dreams Foundation“ pasirašė paslaugų teikimo ir įrangos nuomos sutartį, pagal kurią iš viso buvo išnuomota 12 pakartotinai panaudotų nešiojamųjų kompiuterių.
- Sutartis taip pat apėmė įrengimo paslaugas, techninę priežiūrą ir pagalbą 13 mėnesių ir buvo pasirašyta už bendrą 3 746,00 EUR (su PVM) kainą.
- [Daugiau informacijos čia](#)

- Katalonijos vyriausybės Teisingumo, teisių ir atminties departamentas siekė paskatinti Katalonijos kalėjų kalinių informacinių ir ryšių technologijų naudojimą.
- 2020 m. buvo atliktas viešasis pirkimas, kurio metu sutartis buvo sudaryta su Andròmines socialine asociacija. Šiuo pirkimu buvo įsigyta iki 150 atnaujintų kompiuterių bei išnuomota dar 250 atnaujintų kompiuterių Katalonijos kaliniams.
- [Katalonijos Teisingumo ministerijos viešasis pirkimas](#)

- Nyderlandų vyriausybė pirkdama naują IRT įrangą naudoja e-atliekų kompensacijos (angl. one for one) principą.
- Už kiekvieną valstybės tarnautojams nupirktą mobilųjį įrenginį (pvz., nešiojamąjį kompiuterį ar telefoną) vyriausybė finansuoja tokio paties kiekio elektroninių atliekų surinkimą ir perdirbimą.
- Ši praktika yra aprašyta 2023 m. JTO tarptautinės telekomunikacijų sąjungos IRT viešųjų pirkimų rekomendacijose.
- [E. atliekų kompensacija, Nyderlandai](#)

- Fjellregionen regionas 2021 m. paskelbė IRT įrangos konkursą dėl eksploatavimo pabaigos valdymo sutarties, kad didžiąją dalį jos būtų galima pakartotinai panaudoti arba perdirbti.
- Ši geroji praktika išsiskiria metinės ataskaitos, kaip stebėsenos priemonės, teikimu. Ataskaitose aptariamas su įvairiais įrangos tvarkymo būdais susijęs poveikis aplinkai, taip pat pateikiami duomenys apie panaudotos, parduotos ar sunaikintos įrangos dalį.
- JTO tarptautinės telekomunikacijų sąjungos IRT viešųjų pirkimų rekomendacijose pabrėžiama, kad įrangos atsekamumas yra ypatingai svarbus žiedinės ekonomikos įgyvendinimo elementas.
- [Plačiau skaityti čia](#)

- 2022 m. Norvegijos viešųjų pirkimų institucija paskelbė konkursą dėl pakartotinio IRT įrangos naudojimo ir perdirbimo bendrojo susitarimo, apimančio 191 vyriausybės organizaciją.
- Pageidaujamos paslaugos apėmė įrangos surinkimą, transportavimą, saugų duomenų ištrynimą ir rūšiavimą pakartotiniam naudojimui arba perdirbimui.
- Tiekėjas surenka nebenaudojamą įrangą, ją atnaujina ir parduoda, nebetinkamą naudoti perdirba. Parduotos įrangos pelną dalinasi tiekėjas ir vyriausybės organizacija.
- Prieš konkursą nebereikalinga IRT įranga buvo valdoma individualiai. Tik pusė vyriausybinių organizacijų buvo sudariusios tokias sutartis. Ir tik pusė šių sutarčių apėmė pakartotinį naudojimą ir perdirbimą.
- Centralizuota neberikalingos įrangos sutartis buvo pasirašyta 4 metams, jai paruošti buvo skirta 1,5 metų.
- Per pirmą ketvirtį sutaupyta CO₂ kiekis - 1 169 220 kg, sumažintas energijos suvartojimas 6550400 kWh, sumažintas cheminių medžiagų naudojimas - 62 656 kg, socialinė įtrauktis padidėjusi 50 proc.
- [Daugiau skaityti čia](#)

Vokietija, AfB - socialinės įtraukties ir tvarios įrangos įmonė

- Socialinė įmonė AfB superka nebereikalingą IRT įrangą, ją atnaujina ir perparduoda pakartotiniam naudojimui.
- Daugiau nei pusė šios įmonės darbuotojų turi negalia. Vokietijos viešųjų pirkimų įstatymas teikia prioritetą socialinės įtraukties įmonėms.
- Sudarant sutartis su tokiomis įtraukties įmonėmis kaip AfB, ne tik randamas tvarus sprendimas dėl nebereikalingos IRT įrangos, bet ir aktyviai remiama įtrauktis darbo rinkoje.
- [Plačiau skaityti čia](#)

3. Nebereikalinga IRT įranga

Nebereikalinga IRT įranga gali būti atnaujinama ir sugražinama atgal į naudojimo ciklą. Šiame skyriuje pateikiamos gerosios Lietuvos ir užsienio praktikos, kai nebereikalingi viešojo ir privataus sektoriaus įrenginiai yra atnaujinami ir parduodami/aukojami socialinio verslo ar NVO pagalba, taip sukurdami tvarios, įperkamos ir skaitmeninę atskirtį mažinančios elektronikos.

Lietuva, socialinė įmonė „Tvarumo nauda“

- Inicijatyva „Man rūpi rytojūs“ yra elektronikos gamintojų ir importuotojų asociacijų atliekų tvarkymo sistemos dalis. Šia iniciatyva yra elektronika yra surenkama tiek iš vartotojų, tiek iš viešojo sektoriaus.
- Surinktą elektroniką socialinė įmonė „Tvarumo nauda“ paruošia pakartotinai naudoti, kai prietaisai dar tinkami atnaujinimui. Atnaujinti prietaisai aukojami, parduodami už simbolinę kainą.
- Atnaujinimui nebetinkama įranga saugiai perdirbama.
- [Tvarumo nauda](#)

- eReuse.org - tai organizacijų, siekiančių pereiti prie bendro ir žiedinio elektronikos vartojimo, grupė, įkurta 2015 m. ir veikianti 8 šalyse.
- Organizacija iš viešojo ir privataus sektoriaus surenka nebenaudojamą įrangą, ją perduoda atnaujinimui (nebetinkamą įrangą perdirbimui) bei tolimesniam naudojimui.
- Organizacija susikūrė, kai 2014 m. Katalonijos vyriausybė planavo iki 2019 m. kasmet išmesti 30 000 kompiuterių. 92 proc. įrenginių buvo veikiantys, o 87 proc. dar galėjo būti pakartotinai naudojami mokyklose ir skaitmeninės atskirties mažinimui.
- Dabar organizacija veikia ir kaip politikos formuotoja bei plačiai kopijuojama geroji praktika.
- [eReuse](http://ereuse.org)

- Oslo miestas 2016-2020 m. perpardavė 80 proc. naudotų kompiuterių ir 25 proc. išmaniųjų telefonų.
- 2021 m. miestas patvirtino žiedinės ekonomikos strategiją, kurioje viešuosiuose pirkimuose prioritetas yra teikiamas naudotai, o ne naujai įrangai.
- Prioritetas teikiamas mažiausią poveikį aplinkai turinčiai įrangai.
- Strategijoje numatomas IRT įrangos nuomos pilotinių projektų apimties didinimas.
- [Plačiau skaityti čia](#)

- 2012 m. Durhamo apskrities taryba norėjo maksimaliai padidinti nebenaudojamos įrangos pakartotinį naudojimą ir perdirbimą, kad būtų laikomasi ES EEĮ atliekų prevencijos prioritetų.
- 2012 m. buvo paskelbtas viešasis pirkimas dėl nebereikalingos IRT įrangos surinkimo, pakartotinio naudojimo, atnaujinimo, perdirbimo.
- Rezultatai buvo labai teigiami - 5 000 įrangos vienetų buvo pakartotinai panaudoti arba perdirbti. Daug atnaujintos įrangos už nedidelę kainą buvo parduoti vietos bendruomenei pakartotiniam naudojimui. Taryba per metus susigrąžino apie 35 000 eurų.
- [Plačiau skaityti čia](#)

- Tvarių viešųjų pirkimų lyderis, Alborgo miestas, parengė bandomąjį projektą, kuris buvo ES Žiedinių viešųjų pirkimų skatinimo iniciatyvos dalis.
- Projekto metu metams buvo suburta darbo grupė iš 7 savivaldybės IRT viešųjų pirkimų skyrių, kad parengtų vieną bendrą sutartį.
- Sudarytoje sutartyje daugiausia dėmesio skirta įrangos eksploatavimo pabaigos valdymui, taikant perpardavimo sprendimą, kuris atnešė ekonominės ir aplinkosauginės naudos.
- Sutartyje daugiausia dėmesio skirta užtikrinti, kad savivaldybėje nenaudojama IRT įranga būtų sutaisyta ir perparduota, kad jiems būtų suteiktas naujas gyvenimas, o naudojimui nebetinkama įranga - tinkamai perdirbta.
- [Plačiau skaityti čia](#)

Škotija, ReusingIT

- ReusingIT yra socialinis verslas, kuris atnaujina visuomenės paaukotą kompiuterinę įrangą ir ją toliau perleidžia visuomenėms nariams, neturintiems priėjimo prie IRT.
- [ReusingIT](#)

- IT Reuse yra socialinis verslas, kuris atnaujinta paaukotą kompiuterinę įrangą ir ją dovanoja tiems, kuriems jos labiausiai reikia, taip mažindami skaitmeninę atskirtį.
- [IT Reuse](#)

Kurk
Lietuvai

EIMIN

Rūta Kukulskytė

Programos "Kurk Lietuvai" projektų vadovė

ruta.kukulskyte@kurkl.lt

+370 67996733

Daugiau apie projektą:

www.kurkl.lt

[LinkedIn](#)